

NIDURSTÖÐUR ATHUGANA Á GEYSI Í HAUKADAL

Í MAÍ OG JÚNÍ 1959

Tekið saman af
Sigurði V. Hallssyni

Tilgangur

Fyrir hönd Geysisnefndar lóð Birgir Thorlacius ráðuneytin-
stjóri undirrituðum að athuga málar eftirfarandi:

- I. Notkun octadecanóls (stearyl alkohols) til hindrunar
á uppgufun frá yfirborði Geysis og þar með, hvort
efni þetta mætti nota þannig til upphitunar á Geysi
sem undirbúning fyrir sápuþoca eða jafnvel þoca án
sápu.
- II. Hvort væld grynning á hverfipunnni (úr um 22 m í rúms
18) gæti stefast af grjóti, sem kastað hefur verið í
hverinn og kísilútfellingu í botni hans, og hvort eigi
mætti sé slíku upp á einfaldan hátt.

Þaríð var fjórtes sáttmál að Geysi og veru fyrstu tveir
ferðirnar farnar á vegum raforkuáskrifstofunnar en þar
síðari á eigin vegum.

I Notkun octadecanóls til bindrunar á uppgufun í Geysi

A.

Konið var að Geysi 29. maí 1959 kl. um 14 og octadecanól sett á yfir á yfirborðið. Síðan var rauflin opnuð og octadecanóll dreift á yfirborðið.

Lofthiti var 7°C, stinningskaldi með skírnum og eftir úrællisrigning. Yfirborðshitinn í Geysi þakkaði sem hér segir:

Kl.	14	72°C
"	15	69°C
"	16	69°C

Ályktanir

Áð sjálfstæðu er þessi mikla hækkun á yfirborðshitunum eigi aðeins octadecanólinu að þakka, þar sem við opnum rauflarinnar minnkar yfirborðið mikið og þar með yfirborðskólnunin, og einnig fer kaldasta vatnið ofan af hvernum.- Þó ber að líta svo á, að alkohólið hafi átt ríkan þátt í hækkun yfirborðshitans.-

Reynt var einnig hectadecanól og stearín sýra, en þau efni virtust eigi eins hentug til ofangreindra nota.

B.

Þaríð var eftur að Geysi 29. maí (frá Stóraflijóti í Biskups-tungum, þar sem umnið var að malingum á vegum raforkunús-skrifstofunnar).

Kl. 14 var octa- og hexadecanól, það sem "rekið" hafði að barni hverskálarinnar og stórinná þar, sett út í aftur og jókat yfirborðshiti hversins sem hér segir:

kl. um 14:	91°C
" " 14:15:	94°C

Veður var þá hjart og lofthiti 12°C.

Heitar vatnstungur stígu nokkuð ört upp á yfirborðið og virtist Geysir nú vel búinn undir áþugos en eigi nægilega heitur til gosa án áþu.

Ályktanir

Líkur bentu til þess að nota matti octadecanól til þess að "undirbúa" Geysi fyrir áþugos.

C.

Farin var sérstök ferð að Geysi eftir hádegi á laugardag 30. maí með 55 kg. af blautsápu.

Veður var gott, stinnings gela og loftþiti 12°C

Eftirgreind tilraun var gerð:

Kl. 16:50.	octadecanól sett út í.	Yfirborðshití	91°C
" 17:13:			92°C
" "	uppleyst sápa sett út í	" lakkur í	91°C
" 17:23:			92°C
" 17:28:			93.5°
" 18:45:	Gos í 22 mín.		

Áður en gos hófust heyrðust margir snöggir dýnkir. Voru fyrstu gosin eigi mjög há og snáðagn eftir 6 mín., en síðan hófust gosin aftur. Eftir sórar 5 mín. lá hverinn niðri sem snöggvast og hófust síðan nokkuð há gufugos, sem náðu út á næstu 11 mínútum. Þó kom all blaut gufa úr hver-þípunni í um 8-10 mín. þar á eftir (sjá meðfylgjandi myndir).

Ályktanir

Octadecanól virtist saka yfirborðshitann nokkuð, en ligger en 29. maí, og gos fékkst er yfirborðshitunin náði um 94°C, enda þótt aðeins 55 kg. af blautsápu væru notað. Octadecanól virtist gagnalaust eftir að sápan var sett út í, og varð hið vaxkennda efni að mæki. -

D.

Farin var sérstök ferð að Geysi 12. júní og þangað komið kl. 11 og var þar þá norð-austan kaldt og rigning. Loftþiti var fré 4,5°C en hækkaði upp í 6,5° er rofaði til með sól-skinu eftir hádegi.

Níðurstöður urðu þessar: 12. júní

Kl. 11:10:	octadecanól sett út í.	Yfirborðhití	Geysis	82-83°
" 11:25:		"	"	85,5°
" 11:30:		"	"	85,5-87°
" 11:40:		"	"	85-87°
" 12:30:		"	"	88,5°
" 14:10:	um 75 kg. af uppleystri gransápu sett út í	"	"	ca 88,5°
" 16:30:		"	"	91-92°

Eigi gaus Geysi þann daginn og var lokað fyrir raufina um kvöldið en yfirborðshitann var stuttu síðar um 89°. Tjaldað var í Geysisvanni nokkur hundruð metra austan Geysis.

13. Júní

Reufin var opnuð kl. um 8 og var yfirborðshitinn þá 86.5°. Um kl. 10-11 voru 65 kg. af uppleystri grænáspu sett í hver-
inn aftur.

Væður var mjög slamt, rigning, hiti 6 1/2° og stíningagöla. Um kl. 19 var hitinn á yfirborði Geysis um 94° og kl. 23-24 (væður þá mollulegt og nærri lyngt) var yfirborðshitinn 95-96°C.

14. Júní

Komist var að Geysi kl. taplega 8 um morguninn og var súðað að hann hafði gosið um nóttina. Því vatnið stóð rúnum 2 m neðar í pípunni en venjulega. Síðar um daginn var staðfest af sjónervotti, að Geysi hafði gosið rétt fyrir kl. 5 um nóttina. Greinilega var enn mikil sápa í hvernum. Því frá kl. 8-10 (en pípan fylltist um kl. 11) bullaði og saub í hvernum. Myndaðist mikil froða við það, og gaus af og til upp um 1 m háar súlur summan til í hverpspunni. Það kólnaði yfirborðið úr um 100° í 95-97° (loftþiti var þá um 8°).

Fylgt var með bakkan vatnslins og sum rennalís hafa verið rúmir 7 m³ /klat. (ca. 2 l/sek.). Ef reiknað er með því, að pípan hafi fyllt aftur á rúnum 6 klat., þá munu rúmir 50 m³ vatns hafa farið við gosið, en það samsvæfur rúmmáli pípunnar niður á 9-10 m djúpi.

Má skal vikið að verkefni II.

II. Aftursóðir möguleikar á uppsettri úr Geysi

13. Júní

Ums og eftir hádegis var stálvir strengdur yfir Geysi og gripklónni (sjá meðfylgjandi teikningu) komið fyrir í færanlegri blökk. 6³ naglar voru notaðir til að festa stöginu.

Atlantín var að reyna að hreinsa úr botninum þegar holan varí tón eftir gos. Af Bryggisástöðum var ekki hægt að reyna hreinsun á meðan beðið var eftir gosi.

14. Júní

Gripklónni var rennt niður á 7.50 m en lengra komst hún eigi þótt lokað væri og er þverskurður hennar þá 40x50 cm. Tannhjóli (um 5 kg.) var rennt niður í þrængslin og síðan voru tvö knútskaftabrot 50 cm. löng fest í kross á tannhjólís og komat krossinn næmlega niður á aðeins einum skveðnum stað (sem merktur var á skýlarðarminum). Þjakkad var með tannhjólínu í botninum, sem virtist mjög fastur fyrir en ósléttur.

Ályktanir

Sennilega mun vera um að ræða bogm rífu um 1 m x 0.4 m í þverfalli á 7.8 m. en á um 8-8.5 m virtist hverpípan gildna aftur (samkvæmt athugunum með tænnjólinu og um 1 m löngu skaffi sem brotnaði við að draga það upp á 8-8.5 m eftir að því hefði verið skáskotið niður um þrængslin).

Aðrar athugasemdir

Hiti var mældur með hámarkselli á 12 m dýpi og í botni sem mældist vera á 12.5 m eða á sama dýpi og 1958.

Samanburður við niðurstöður hitaælinga á sama dýpi 1958 verður þannig:

<u>Dýpi</u>	<u>Hiti 1959</u>	<u>Hiti 1958</u>	<u>Stöðumerki</u>
0 m	-	89.1-93.4°	ca. 100°
12 m	116.5° (með)	107.6-123°	" 122.5°
12.5 m	122° (með)	121.5-124.5°	" 130°

(meit með hámarkselli) (meit með thermistor)

Taka verður tillit til þess, að hitinn gæti hafa mælt þærri 1959 á 12 m af meit hefði verið með "thermistor" þar að viðbragðstími hámarksells er miklu lengri en "thermistor-sins" en hitaveiflur eru mjög miklar eða um 15°C á 12 m dýpi. Aftur á móti eru litlar hitaveiflur í botni eða um 3°C og því setti hitaælingin 1959 í botni Geysis að vera nokkuð nákvæm þ.e. hiti innrennslisvatnans í botni (en þar mun í það minnsta mestur hluti vatnans koma inn í pípu) virðist hafa verið um 2.5° lægri 14. júní 1959 en 6. júní 1958 og því setti skýra tregðu Geysis til gosa út frá kaldara innstreymi. -

Loka ályktanir

1. Auðveldlega og á óskýran hátt má hekkja yfirborðsitann og þar með lækka hitafallið í Geysi með því að nota octadecanól til þess að undirbúa Geysis fyrir sápurum, en ef hitastig innrennslisvatnans í botninum er of lágt (segjum þaðan við 124-125°C) getur hverki octadecanól né sápa komið af stað gosi. -
2. Grynning á pípu Geysis stafar vafalaust af því, að auk tíðra grjóthasta í Geysi á síðari árum (fordæmum hafa mjög oft verið staðnir að því) mun útfelling á kfalli í botni hverpípannar geta átt sér stað vegna fátíðari gosa. Aukin þrængsl í botni pípannar getu svo orsakab trúflun á innrennslinu, t.d. minnkab það. Húnt má við áframhaldandi grynningu á hverpípuinni ef ofangreindar skýringar eru réttar.
3. Eigi virðist mögulegt að grafa úr botni Geysis vegna þrængsla á um 8 m dýpi (um 1x0.4 m í þverkurð), en þessa þer að geta, að þrængsl þessi eiga mikinn þátt í minum háu gosum Geysis af eðlilegum ástæðum og því þer að láta þau ókemmað. -

Tillögur varðandi áframhaldandi sögðar á Öryri

Augljósast áferðin til þess að breiða innrennissraf
Öryris er að á finna sem nákvæmt svar innrenniss raf
inn í botn pípuunar og álfan að bera í botnin á þeim stað
með mjóum höggur. Sögðar sem slíkar þarf að ræða og
undirbúa mjó nákvæmlega. -

Júlí 1959.

Rig. Hallsson

Steinn Jónsson